Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto

HE 15/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto on pyytänyt Suomen Teollisuussijoitus Oy:ltä (Tesi) kirjallista asiantuntijalausuntoa asiassa HE 15/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi.

Lausuntopyyntöä on taustoitettu seuraavasti: ”Hallituksen esitykseen eduskunnalle vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi sisältyy momentille 32.20.88 Pääomasijoitus Ilmastorahasto Oy:lle vähennystä 100 000 000 euroa. Vähennys aiheutuu Ilmastorahaston pääomittamisen poistosta.” Tesiltä on pyydetty lausuntoa kahteen asiaan:

1. Tiivis katsaus siitä, mikä on Tesi-konsernin muodostamisen tilannekuva ja aikataulu.

2. Miten Ilmastorahasto Oy:n sijoittaminen osaksi Suomen Teollisuussijoitus Oy -konsernia vaikuttaa Ilmastorahasto Oy:n toimintaedellytyksiin?

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiasta ja toteamme kunnioittavasti lausuntonamme seuraavaa:

1. Tesi-konsernin muodostamisen tilannekuva ja aikataulu

Lausuntopyynnössä mainitun Tesi-konsernin perustaminen perustuu pääministeri Orpon hallitusohjelman linjaukseen, jonka mukaan:

”***Valtion kotimaista pääomasijoitus- ja yritysrahoitustoimintaa tehostetaan yhdistämällä Business Finland Venture Capital Oy, Ilmastorahasto Oy ja Oppiva Invest Oy Suomen Teollisuussijoitus Oy:n omistukseen.***

Päätöksen johdosta sijoitusyhtiön pääomatilanne ja -tarve sekä yhtiötä koskeva lainsäädäntö arvioidaan kokonaisuutena, tavoitteena luoda selkeän tehtävän ja tavoitteen omaava tehokas työväline vauhdittamaan yritysten kasvua. Uudelle toimijalle annetaan nykyistä vahvemmin myös talouden kasvuun ja uudistumiseen sekä investointien edistämiseen keskittyvä teollisuuspoliittinen tehtävä. Tavoitteena on myös uusien teknologioiden ja puhtaan siirtymän luomiin mahdollisuuksiin liittyvien investointien ja viennin vauhdittaminen.”

Suomen hallituksen tahtotila on selvästi tuotu esille Suomen hallitusohjelmakirjauksessa, jonka mukaisesti työ hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi on aloitettu työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) vetämässä hankkeessa.

Tällä hetkellä on käynnissä kartoitus kunkin yhtiön taloudellisesta tilanteesta ja sijoitussuunnitelmista, jotta pääsemme arvioimaan, miten uusi kokonaisuus voisi parhaiten ja vaikuttavimmin toteuttaa sille annettua tehtävää, ja millainen vaikutus siirtyvillä yhtiöillä on Tesi-konsernin toimintaedellytyksiin.

Samalla TEM:ssä on ryhdytty valmistelemaan tarvittavia lakimuutoksia. Tavoitteena on, että uusi Tesi-konserni aloittaa toimintansa 1.1.2025.

Lähtökohtaisesti pidämme Suomen valtion omistamien sijoitusyhtiöiden yhdistämistä perusteltuna ja erinomaisena mahdollisuutena palvella suomalaisia startup- ja kasvuyhtiöitä sekä pääomasijoitusalan kehitystä entistä paremmin ja vaikuttavammin. Uskomme, että yrityksille yhden luukun periaate selkeyttää ja parantaa palveluntarjontaa. Lisäksi valtion omistamien sijoitusyhtiöiden osaamisen yhdistämisellä voidaan saavuttaa merkittäviä synergiahyötyjä mm. ESG- ja kestävän kehityksen tavoitteiden edistämisessä, datavetoisessa

päätöksenteossa ja EU-rahoituksen kanavoimisessa Suomeen. Tavoitteena on, että uuden konsernin toimintamallit ovat Euroopan benchmark-tasoa.

2. Miten Ilmastorahasto Oy:n sijoittaminen osaksi Suomen Teollisuussijoitus Oy -konsernia vaikuttaa Ilmastorahasto Oy:n toimintaedellytyksiin?

Tarkasteltaessa valmisteilla olevan yhdistymisen vaikutuksia Ilmastorahaston toimintaan, on huomioitava, että Tesi-konsernilla on ja tulee olemaan keskeinen ja jopa kriittinen rooli yksityisen pääomasijoitusmarkkinan kehittäjänä sen rahastosijoitustoiminnan kautta. Tesin rahastosijoitustoiminta on myös ollut valtion pääoman käytön näkökulmasta tehokkain ja skaalautuvin tapa kehittää markkinaa. Myös Ilmastorahastolla on ollut tehtävänä tehdä rahastosijoituksia puhtaan siirtymän rahoitusta edistäviin pääomasijoitusrahastoihin. Jatkossa Tesin ja Ilmastorahaston yhdistäminen todennäköisesti parantaa ja tehostaa rahastosijoitustoimintaa puhtaan siirtymän alalla ja sijoitustoiminnassa voidaan hyödyntää Tesin 30 vuoden kokemusta rahastosijoitustoiminnasta. Näemme siten rahastosijoitustoiminnassa olennaisia synergiahyötyjä, mikä edistää nimenomaisesti yksityisen pääoman saatavuutta puhtaan siirtymän hankkeissa.

On lisäksi huomioitava, että Tesi on toiminut merkittävänä suorana sijoittajana yrityksissä yksityisten pääomasijoittajien rinnalla vahvasti TKI-vetoisissa toimialoissa (esim. deep tech eli syväteknologiat ja terveysteknologia). Tämän lisäksi Tesi ja Ilmastorahasto ovat katsoneet rinnakkain hankkeita, joissa keskeisenä tavoitteena on vauhdittaa puhdasta siirtymää yritystoiminnan keinoin. Myös tämänkaltaisessa suorasijoitustoiminnassa näemme merkittäviä synergiaetuja, kun Tesi ja Ilmastorahaston toiminnot yhdistetään. Samalla Tesin Euroopan benchmark -tasolla olevaa markkinadataa ja analyysikykyä voidaan hyödyntää sijoituspäätösten teossa. Oletettavasti myös yrityksille palveluntarjonta selkiytyy yhden luukun periaatteen johdosta.

Tällä hetkellä Tesin suorista sijoituksista kanavoituu jo 2/3 puhtaaseen siirtymään. Puhtaan siirtymän teema on siten keskeisen tärkeä Tesin toiminnassa jo ennen valtion omistamien sijoitusyhtiöiden yhdistämistä.

<u>Suomen hallitusohjelmassa kirjattujen päätösten vaikutus lähtötilanteeseen</u>

Tulevan konsernin pääomatilanteeseen vaikuttavat Ilmastorahastoa ja Business Finland Venture Capitalia koskevat <u>Suomen hallitusohjelman päätökset, jotka laitetaan täytäntöön jo ennen konsernin muodostamista</u>. Käsityksemme mukaan rahoitustilanteeseen vaikuttavat seuraavat päätökset:

- Suomen hallitusohjelmassa päätettiin, että Neste Oyj:n osakkeet siirretään takaisin valtion omistukseen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että Ilmastorahasto ei saa enää jatkossa Nesteen osakkeista odotettuja osinkotuloja, joiden varaan yhtiön 130 miljoonan euron vuosittainen sijoitusvolyymi oli mitoitettu. Osinkotuloja ei ole siten jatkossa käytettävissä suunniteltujen sijoitusvolyymien tekemiseen.

- Lisäksi Neste Oyj:n osakkeiden siirrosta seuraa noin 149 miljoonan euron luovutusvoittovero, mikä vähentää Ilmastorahaston likvidejä varoja, joita käytetään jatkossa sijoitustoimintaan.

- Lisäksi Ilmastorahastoa koskeva 100 miljoonan euron pääomitusta koskeva vähennys vaikuttaa Ilmastorahaston sijoituskapasiteettiin päätöksen tultua voimaan.

- Uuteen konserniin siirretään myös Business Finland Venture Capital Oy:n toiminta, jonka niin ikään vuosittainen rahoitus 20 miljoonaa euroa on päätetty Suomen hallitusohjelmassa poistaa 1.1.2024 alkaen.

On selvää, että Ilmastorahaston aikaisempaa rahoituspohjaa on Suomen hallitusohjelmassa päätetyn mukaisesti merkittävästi kavennettu. Tästä huolimatta Ilmastorahaston ja BFVC:n

tehtävät ovat pääosin erittäin hyvin sovitettavissa Tesi-konsernin tehtäviin. Uuden kokonaisuuden rahoitusvaihtoehtoja on kuitenkin mietittävä uusista taloudellisista lähtökohdista peilaten uudelle konsernille annettaviin tehtäviin.

Uuden konsernin toiminnan kulmakivet, taloudelliset näkymät ja ratkaisut

Toistaiseksi tiedossa olevat Suomen hallitusohjelman päätökset tarkoittavat sitä, että muodostettavan konsernin tehtävät rahoitetaan jatkossa konsernin likvideillä varoilla, rahoitusvaroilla ja sijoitustoiminnasta saatavilla tuotoilla. Ilman lisäpääomituksia koko konsernin sijoitustoiminnan on siten oltava jatkossa tuottavaa ja rahoituspohjan on oltava omavaraista.

- Tesin arvion mukaan tuottava ja omavarainen toiminta edellyttää käytännössä sitä, että konsernin sijoitustoiminnan on oltava markkinaehtoista, mikä on ollut Tesin pian 30 vuoden toimintahistorian aikana toiminnan kulmakivi.
- Edelleen omavaraisuus on turvattava mitoittamalla sijoitustoiminnan riski- ja tuottosuhde jatkossa sellaiseksi, että sijoitustoiminnan tuotoilla voidaan rahoittaa uudet sijoitukset.
- Keskeistä on myös arvioida, tulisiko yhtiöiden nykyisiä tehtäviä karsia siltä osin kun toiminta ei ole yhteensopiva uuden konsernin perustehtävään nähden. Hankkeen valmistelun yhteydessä tulisi harkita esimerkiksi sitä, voitaisiinko kuntien omistamien yhtiöiden toimintaan liittyvät hankkeet siirtää Ilmastorahastolta Kuntarahoituksen vastuulle. Tällainen rajaus helpottaisi sijoitusvarallisuuden kanavointia teknologialähtöisiin puhtaan siirtymän tavoitteita edistäviin startup- ja kasvuyrityksiin.
- Näidenkin muutosten jälkeen on todennäköistä, että Tesi-konsernin sijoitustoiminnan volyymejä on mitoitettava uudelleen samalla kohdentaen sijoituksia markkinatarpeen mukaisesti ja suurimman yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kohteisiin.

Mikäli markkinakehitys säilyisi nykyisellä tasolla ja sijoitustoiminnassa huomioitaisiin edellä mainitut tarkistukset, Tesi-konsernin likvidit varat riittävät hyvin alkuvaiheessa koko konsernin sijoitustoiminnan hoitamiseen. Neljän vuoden ajanjaksolla uuden konsernin sijoitustoimintaan tarkoitetut likvidit varat tippuisivat kuitenkin 66 % eli noin 200 miljoonan euron tasoon. Samalla sijoitussitoumusten määrä kolminkertaistuu verrattuna likvideihin varoihin. Tämä likvidien varojen vähentymisen suunta ja vauhti on kestämätön, ellei markkinatilanne muuttuisi merkittävästi positiivisemmaksi. Alustavien laskelmien taustaoletuksena on, että sijoitusvolyymeistä reilusti yli puolet pystyttäisiin rahoittamaan nykyisistä ja tulevista sijoituksista saatavilla tuotoilla. Toiminnan rahoituspohja altistuu kuitenkin merkittäville riskeille yleisen markkinakehityksen takia, mikä edellyttää kohtuullisia toimintapuskureita pitkäjänteisen sijoitustoiminnan suunnittelemiseksi. Likvidien varojen tippuessa liian matalalle tasolle uusi konserni ei voisi toimia myöskään vastasyklisenä toimijana markkinahäiriötilanteissa, mikä on keskeinen valtion omistamien sijoitusyhtiöiden rooli.

On myös huomioitava, että nykyisen sijoitussalkun jatkorahoitustarpeita ei kaikkien yhtiöiden nykylaskelmissa ole huomioitu edellä mainituissa alustavissa laskelmissa. Jatkossa tulee erikseen arvioitavaksi, miten olemassa olevien hankkeiden jatkorahoitus hoidetaan. Lähtökohtana tulisi olla, että hankkeille löydetään yksityistä rahoitusta sekä hyödynnetään nykyistä enemmän EU:n rahoitusta.

Uuden konsernin tehtävissä tulisi näkemyksemme mukaan painottaa jatkossakin yhtiöille jo nykyisin kuuluvia tehtäviä kanavoida yksityistä pääomaa markkinaan. Näkemyksemme mukaan uuden kokonaisuuden rahoitusaseman parantamiseksi, uuden konsernin tavoitteeksi on asetettava:

1. Yksityisen pääoman vivuttaminen maksimaaliselle tasolle kanssasijoittajien kautta jokaisen kohderahaston sekä sijoitus- ja rahoituskierroksen yhteydessä

2. EU-rahoituksen täysimääräinen hyödyntäminen sekä Tesi-konsernin tasolla että sijoituskohdetasolla erityisesti sellaisissa puhtaan siirtymän hankkeissa, joilla on potentiaalia kehittyä teollisen mittakaavan teknologiayritykseksi. Keskeistä on varmistaa uuden konsernin toimintamallien yhteensopivuus EU-ohjelmien vaatimusten kanssa (markkinaehtoisuus).
3. Muiden rahoituslähteiden kartoittaminen ja hyödyntäminen (sis. mandaatit, kuten Tesin hallinnoiman KRR-toiminnan (kasvurahastojenrahasto) jatkaminen ja kehittäminen sekä mahdollisesti velkarahoitus eri instrumentein Tesi-konsernille), mikä edellyttää myös markkinaehtoista toimintamallia. Mikäli velkarahoitusta käytetään, tarkoittaisi tämä hankkeiden riskitason laskua vastaamaan markkinoiden hyväksymää riskitasoa, joka olisi iso periaatteellinen muutos nykyisiin toimintaperiaatteisiin.

Lopuksi

Suomen hallitusohjelmassa todetaan, että valtion omistamien sijoitusyhtiöiden yhdistämispäätöksen johdosta sijoitusyhtiön pääomatilanne ja -tarve sekä yhtiötä koskeva lainsäädäntö arvioidaan kokonaisuutena. Tässä lausunnossa mainitut tiedot ovat alustavia arvioita. Tilannearvio ja kokonaisratkaisut täsmentyvät valmistelun edetessä uuden kokonaisuuden rakentamiseksi.

Edelleen puhtaan siirtymän hankkeen rahoitusvaihtoehdoissa on huomioitava myös Business Finlandin, Finnveran ja Solidiumin rahoitusmahdollisuudet. Esimerkiksi Finnvera on tuonut kesällä 2023 markkinoille kaksi uutta rahoitusinstrumenttia, joiden tarkoituksena on vauhdittaa paitsi yritysten ilmastoratkaisuja myös innovaatioita ja digitalisaatiota.

Tesin ja muiden uuden konsernin rakentamiseen osallistuvien yhtiöiden tähtäimessä on startup- ja kasvuyrityksiä sekä pääomasijoitusalan kehitystä parhaiten palveleva kokonaisuus kaikissa yritysten eri kasvuvaiheissa huomioiden myös muiden valtion omistamien yhtiöiden mandaatit. Keskeisenä tavoitteena on myös Suomen hallitusohjelman mukaisesti uusien teknologioiden ja puhtaan siirtymän luomiin mahdollisuuksiin liittyvien investointien ja viennin vauhdittaminen.

Annamme mielellään lisätietoja tässä lausunnossa mainituista seikoista.

Tesi

Pia Santavirta
Toimitusjohtaja

Yhteystiedot

Pia Santavirta
pia.santavirta@tesi.fi
040 546 7749